

XVII—XVIII. SZÁZADI KERÁMIALELET HÓDMEZŐVÁSÁRHELYRŐL

1977-ben a Hódmezővásárhely belterületén levő távolsági buszpályaudvar építéskor, a Bocskai utca 13. sz. ház kisajátított telkén épület maradványaira bukkantak. Az objektum leletmentését Nagy Katalin régész (Tornyai János Múzeum) vezette.¹ A kutatott kb 54 m²-es területen nagy mennyiségű kerámia, vaseszköz, égett gabonamagvak és textilmaradványok, valamint érmek kerültek elő.²

¹ Ezúton is köszönöm Nagy Katalinnak a munkám során nyújtott sok segítséget és azt, hogy a feldolgozás, valamint a közlés jogát számomra átengedte. Köszönetet mondok Kovács Györgyi régésznek (DJM), hogy a szolnoki hódoltságkori leleteket megnézhettem, s ezekre dolgozatomban hivatkozhattam. S nem utolsó sorban köszönettel tartozom Szőke Ágnes restaurátornak (TJM), tanárainknak, a JATE régészhallgatóinak értékes segítségükért.

² A pénzek két csomóban, egymáshoz ragadva kerültek elő. A restaurálás közben készített munkafotón textillenymat látható az egyik pénzcsomó oldalán. Ennek alapján feltételezhetjük, hogy a pénzeket textiltaszkóban tartották. A pénzek egy része önből volt, ezeket a restauráláskor, az ezüstpénzek tisztítása és meghatározása érdekében meg kellett semmisíteni. Utóbbiak közül négy darabnak lehetett meghatározni a pontos adatait.

1. Lengyelország, III. Zsigmond (1587—1632) 1622. Gum. 1176.

2. Lengyelország, János Kázmér (1649—1668) S—CH 1657. Gum. 1750.

3. Lengyelország, János Kázmér (1649—1668) AT v. A_{ap} T 1663. hatgarasos, Gum. 1707. v. 1708.

4. Poroszország, Frigyes Vilmos nagyh. (1640—1688) 1686. hatgarasos.

Köszönetet mondok Nagy Ádámnak (MFM) az érmek meghatározásáért és feldolgozásáért. Értékelésében a következőket írta. „Leletünkben nyolc darab több-kevesebb pontossággal meghatározható lengyel és porosz pénz volt négy darab töredék kíséretében. A legkorábbi évszámú pénz 1622, a legkésőbbi 1686. Ennyi pénz nem tekinthető önmagában zárt leletnek, viszont több a szórvány fogalmánál. Összességében néhány általános jellegű ismeretet szűrhetünk le.

A lengyel pénzek forgalma Magyarországon az első nagy idegen pénz beáramlás idején, a 16. század közepén kezdődött. (HUSZÁR L.: A lengyel pénz forgalma Mo-on a XVI—XVII. században. Numizmatikai Közlöny, 1969—70. 58.) Filterjedésüknek egyszerű magyarázata, hogy a magyar pénz-nél rosszabb finomságú lengyel kis pénzek piaci értéke nagyobb volt azok áruértékénél hazánkban. (KAZIMIR, S.: Nemesfémkereskedelem, pénzforgalom és a pénz árának alakulása a XVI. századi Mo-on. Gépirat, Bp. 1975. KSH. 3.) Így a jó pénz helyébe megfelelő kereskedelmi viszonyok, lehetőségek mellett a rosszabb lengyel pénz áramlott be. De közrejátszottak igen fontos spekulációs tényezők is, amelyek az arany ezüst változó értékkülönbségén, ill. a különböző pénzek árfolyamkülönbségén alapultak. (BUZA J.: A tallér és az aranyforint árfolyama, valamint szerepe a pénzforgalomban Mo. török uralom alatti területén a XVII. században. Történelmi Szle. 1977. 1. 82.)

Mindentől függetlenül az apró lengyel váltópénzek szerepe a mindennapi forgalom bonyolítása volt.

A 17. század első negyedében lezajlott pénzrontás idején a magyar pénz is rosszabb lett. A század közepétől újabb lengyel pénzek tömeges forgalma indul meg. (HUSZÁR L.: im. 62.; HUSZÁR L.: Habsburg-házi királyok pénzei. Bp. 1975. 43.) A leletekben ebből az időszakból a korábban sokat szidott (fél)garasok, polturák helyett inkább a nagyobb értékű váltópénzek fordulnak elő: az ort, hatos-, hármas-, kettősgaras.

Leletünk tehát a 16. század közepétől Mo-on forgalomban lévő sokféle idegenpénzek közül, a lényegében állandóan szereplő lengyel pénzek második nagy hullámából valók. Érdekes, vagy talán jellemző, hogy az előfordulható lengyel pénzek közül az értékesebb fajták kerültek egy helyre, s kerültek felszínre a lelőhelyről.”

Hódmezővásárhely korabeli vízrajzi viszonyait figyelembe véve az objektum a Hód-tó északi partján, a „nagy kikötő” közvetlen közelében állhatott.³ Pusztulására az ásató által, a feltárás során megfigyelt égési réteg utal.

Célunk elsősorban az agyagművességi emlékek bemutatása. Ezt fontosnak tartjuk, mivel a hódoltságkori, illetve XVIII. századi fazekas termékek közlése meglehetősen kevés, s úgy véljük, ezen időszak — mely végül is népi kerámiánk kialakulásának ideje — edényművességének megismeréséhez feltétlenül szükségesek a leletközlések. A feltárás során egy, szerintünk különleges szerkezetű kemence is előkerült. Ezt, a hozzátartozó épületmaradványokkal együtt szintén bemutatásra érdemesnek találjuk.

Az épület

A buszpályaudvar építése során az ott dolgozó munkások egy beton emésztőgödör kiemeléséhez $2,5 \times 1,0$ méter nagyságú árkot ástak. (I. t.) Ezzel félbevágtak egy kemencét, melyről később részletesen szólunk. A leletmentő ásatás ennek kibontásával kezdődött, majd környezetét kutatták, egyre tovább bővítve a szelvényt. Bár a vizsgált terület 54 m^2 , ennek csak központi része lett teljesen feltárva. Oka az volt, hogy a leletmentést a sürgető építkezés miatt gyors ütemben kellett végezni, s a munkát a kedvezőtlen késő őszi időjárás is nehezítette. Mivel nem volt mód az épület teljes kibontására, feltehetően annak fontos részei maradtak föld alatt. Ez igen megnehezíti a korabeli állapot rekonstrukcióját.

A ház legalább két földbeásott helyiségből állt, melynek letapasztott padlószintje a mai járószinthez viszonyítva — 180 cm mélyen került elő. Az „A” helyiség K-i fala 40 cm vastagságú, paticsból készült. (II. t.) Az É-i fal szintén paticsfal, mindössze 8—10 cm vastagságú. Ennek két végén egy-egy 40 cm mély cölöplyuk található (1. sz. és 2. sz. cölöplyukak). A „B” helyiségből csak a K-i, 40 cm vastag fal téglalapozását ismerjük. E falszakaszhoz keletről csatlakozott egy kőlapokból rakott, 30°-os lejtésű, lépcsős lejárát, ami a házba vezetett. Hogy fedett volt-e, nem tudni. A 2. számú cölöplyuktól Ny-ra 1,2 méterre állt a félbevágott kemence. A félkemence É-i részén, falának külső oldala mellett tapasztott — szerintünk — agyagfal indul, kissé ívesen. Ez a falcsont a kemence falával szegletet alkot, melyet gondosan kitapasztottak (1. kép). Az említett faldarab mellől É-i irányban, több sorban egymás fölé rakott, agyagba ágyazott, téglákból kialakított fal indul.

A kemence eredetileg kerek alaprajzú, egy méter belső átmérőjű volt (III. t.). Fala tapasztott, ezt vesszőfonatból készített váz erősítette meg. Falában egy beépített pohár alakú kályhaszemet is megfigyeltünk. Rostélyá nem volt, letapasztott alja 10 cm vastagságban égett át. (A kemence a Nagy Katalin által elvégzett technikai vizsgálat szerint 600°C -on égett ki.) A kemence szerkezetére egy különös jelenség utal, melyhez párhuzamot nem találtunk. A letapasztott felület közepén átégett falú, 10 cm átmérőjű járat indul függőlegesen lefelé. Ez körülbelül 35 cm mélységben K-i irány-

³ A Hód-tó „A réti vizeknek legészakibb és egyúttal legnagyobb tagja volt, a város alatt nagyjában félkörben húzódtott, s az északi partosabb részén települt Vásárhely, amelyből a ma Hódmezővásárhely belterületének I—VII. kerülete alakult ki, míg a hajlás keleti oldalán, a beléje ömlő Kis tó és Sarkaly ér között volt a régen — 1450 körül — elpusztult Hód falu.”

„...Továbbá igen mély víz volt a mai Bocskai utca alatti öbölben is, hol ma is élő idős emberek bemondása szerint a parttól pár lépésnyire már nyakig ért.” „A Hód-tónak ez az öble volt a »nagy kikötő«, amelynek keleti részén a hajók, nyugati részén pedig inkább a tutajok kötöttek ki.”

BODNÁR Béla: Hódmezővásárhely és környékének régi vízrajza. Szeged, 1928. 20—22.

A Hód-tó a Tisza szabályozással kezdett kiszáradni, 1870-ben az egész meder ármentesítve volt.

1. kép Az ásatás távlati képe a kibontott kemencével
Abb. 1. Fernansicht der Ausgrabung mit dem freigelegten Ofen

ban, derékszögben folytatódik, s 20 cm átmérőjű üreggé tágulva éri el a kemence keleti metszetfalát.

A kemence belsejében az omladékréteg alatt szájukkal egymásba húzott, pohár alakú kályhaszemek, égett famaradványok és vastöredékek feküdtek (III. t.). A kemence D-i falszakaszának külső oldalánál, két sorban egymás fölé rakott, a falat ívesen követő téglák kerültek elő.

Nagy Katalin régész véleménye szerint a kemencét edényégetésre használták, mivel belsejében a kályhaszemek egymásba húzva feküdtek. Emellett szól az is, hogy az „A” helyiségből szürkés-kék színű, nyers agyagtömb került elő, amit minden bizonnyal edénykészítés céljából raktároztak el. Az ásató szerint az égetőkemence kettős falú volt. Ezzel hozza kapcsolatba a D-i oldal melletti téglasort, valamint az É-i oldalnál induló agyagfal darabját.

Véleményünk szerint több tényező szól amellett, hogy a kemencét nem edényégetésre használták.

- a) A fazekaskemencék funkciója az, hogy egyenletesen tartsa a belső hőmérsékletet. Viszont a Bocskai utcai kemence falába kályhaszemek voltak beépítve, ami a hőnek minél nagyobb felületen való leadását biztosítja.
- b) Bár rostély nélküli égetőkemencékben valóban égettek kályhásterméket, ez a kemence más típusú kerámia égetésére nem volt alkalmas. A fent említett szürkés-kék agyagból sárga színű edényt lehetett készíteni, ezért ebből nem formálhatták meg a téglaszínűre kiégett kályhaszemeket.
- c) Ha mégis égettek volna kemencénkben másféle kerámiát, akkor elő kellett volna kerülnie legalább néhány agyagháromlábknak, ami az égetőkemencék nagy többségénél előfordul. Meggondolandó az is, hogy a nagy mennyiségű agyagárú közt mindössze két — feltételezhetően — rontott darabot találtunk (IX. t. 5.; X. t. 1.).

A kemence szerkezetére vonatkozóan egy, fontos párhuzamot találtunk. Csalog József a középkori Ete falu ásatásán, a 3. számú felületen hasonló kemencére bukkant. Megfigyeléseit az alábbiakban foglalta össze. „Ugyanitt egy 80 cm. hosszú, 60 cm szé-

les négyszögletes kemence fenekén, a hamu rétegen, egymással párhuzamosan két sorban elhelyezve, a kemence szélessége irányában 3, illetve 2 ép, szájával egymásbatolt poháralakú kályhaszem és igen sok hasonló darabnak a töredéke feküdt. Maga a megmaradt kemencefenék grafitos edénytöredékekkel volt bélelve. Kemencénk alakja, mint már említettük, négyszögletes volt. Feneke sározásának felhajló széle után ítélve meredek falai lehettek, bizonyos azonban az is, hogy az egymásbatolt bögrék már eredetileg is ebben a helyzetben voltak a kemencébe betapasztva. Erre vall a bögrék kiégett ragasztéka, mely még azt is elárulta, hogy a bögresorok ívalakban meghajtva a kemence két oldalfala felett bolthajtásként szerepeltek. Hasonló felépítésű fazekaskemencék „Aulofen” néven az Alpeselek vidékén és Sopron megye nyugati részében ma is előfordulnak.”⁴ (2. kép)

2. kép Andaras Seidl égetőkemencéje Stoob-ban
Abb. 2. Brennofen des Andreas Seidl in Stoob. Nach J. R. Bünker: Die Hafneröfen in Stoob. MAG XXXIII (1903) 329—335. Abb. 120.

Úgy gondoljuk lehetséges, hogy a Bocskai utcai kemence is ehhez a ritka típushoz sorolható. Fontos különbség azonban az etei és a vásárhelyi kemencék eltérő alaprajza, ami szerintünk a kályhaszemekből kialakított merevítő bordák elhelyezését is befolyásolja. Négyszögletes tér boltozása párhuzamosan elhelyezett, a teret átívelő bordák kialakításával érhető el. Ezzel a módszerrel kerek alaprajzú tér boltozását

⁴ DR. CSALOGOVITS József: Tolna vármegye Múzeumának második ásatása a török hódoltság alatt elpusztult Ete község helyén. Népr. Ért. XXIX (1937) 325—326.

Az említett 1935. évi ásatás dokumentációját nem találtuk meg, így Csalog leírását a kemencéről nem tudtuk ellenőrizni.

nem lehet elkészíteni. Ezért fel kell tételeznünk, hogy a vásárhelyi kemence esetében kereszt alakban alakították ki a bordákat. A kemence kályhaszemekből kialakított boltozása esetén kap magyarázatot az is, hogy a kályhaszemeknek főleg a peremét „rákövesedett” szürke agyagréteg fedte.

A kemence tüzelőnyílása nem maradt meg, feltehetően a K-i oldalon volt. Az átégett — a kemence feneke alá futó — járat funkcióját nem ismerjük, talán a szabadba vezetett, és a légvezetést biztosította.

Összefoglalva szerintünk a kemence nem edényégetésre szolgált, és sütőkemence sem lehetett. Ezért legvalószínűbb, hogy fűtésre használták.⁵

Az *épület alaprajzát* a csekély falmaradványokból nem tudjuk rekonstruálni. Az 1. sz. és 2. sz. cölöplyukak távolsága két méter, ez egy ház szélességének kevés. Ebben az esetben a szemeskályhát sem tudnánk beilleszteni az épületbe. Ha az „A” helyiség É-i falát a kemence irányában meghosszabbítjuk, akkor négyméteres falszakaszt kapunk. A helyiség NY-i falának ebben az esetben a kemence mögött kellene húzódnia. Az elméletben így kibővített „A” helyiség létezésének viszont ellentmondanak a szintezési adatok. Ugyanis — mint már említettük —, a helyiség padlója — 180 cm mélyen volt, míg a kemence feneke — 153 cm mélyen található. A körülötte levő (feltételezett) padlószint — 160 cm mélyen lehetett.

Az előkerült *használati tárgyak* és szerszámok néhány jellegzetes darabjának helyét a II. táblán mutatjuk be. Az „A” helyiség DNY-i részén, a padlószint felett 10–15 cm-rel ép vázsonfazék (XIV. t. 1.), tőle D-re — a helyiség É-i falától számított 3 m-re —, megpörköldött magvak, textil- és szőrmedarabok, halcsigolyák, valamint sok cserép került elő. Innen származnak az érmek is. Mindez arra utal, hogy az „A” helyiség É-i és D-i falának távolsága legalább 3 m kellett hogy legyen. A „B” helyiséghez vezető lejáraton patkó, béklyó feküdt; ezektől D-re, a fal külső oldala mellett vaskolompot találtak. Az 1. sz. cölöplyuk mellett nádmaradványok voltak. A „B” helyiség padlószintje felett 40 cm-rel baltát, szekercét, csákányt, kocsiráfokat, kaszaüllőt; a padlószinten két darab csoroszlyát találtak. A tárgyak egy része elszenesedett nádmaradványokon feküdt. Nagy Katalin véleménye szerint ezért elképzelhető, hogy ezeket a padlóson tárolták, s a födém leomlásával kerültek a földbeásott helyiségekbe

Agyagművészeti emlékek

Az alábbiakban az agyagból készült tárgyakat mutatjuk be. Előre kell bocsátanunk, hogy egyes formák, díszítőelemek megnevezésénél figyelembe vettük a néprajzi szakterminológiát.⁶ Néhány hódoltságszobori edénytípus meghatározásánál a Soproni Olivér által használt elnevezéseket (pl. labdásszájú korsó) vettük alapul.⁷

⁵ Bár kemencénkhez az etein kívül más párhuzamot nem találunk, ennek egyik lehetséges oka, hogy a korábban feltárt kemencék esetében nem tulajdonítottak jelentőséget a kályhaszemek elhelyezkedésének. Ez annál is inkább elképzelhető, mivel, amint az etei példán is láttuk, néha csak pár darab utal a kemence ilyen szerkezetére. Érdemes lenne a régi ásatási dokumentációkat ilyen szempontból megvizsgálni.

⁶ IGÁZ Mária — KRESZ Mária: A népi cserépedények szakterminológiája. Népr. Ért. XLVIII (1965) 87–131.

⁷ SOPRONI Olivér: A magyar művészi kerámia születése. A török hódoltság kerámiaja. Bp. é. n.

Anyagleírás

Fazekak

- ¹ Barna, fekete foltos, vékony falú, három bordával tagolt peremű fazéktöredék. Pereme alatt vékony korongbordák futnak. IV. t. 4.
- ² Barna színű, homokkal soványított, vékony falú, három bordával tagolt peremű töredék. IV. t. 5.
- ³ Barna színű fazéktöredék. Peremének felső széle vízszintesen levágott, és külső oldalát mélyen karcolt vonal tagolja. Pereme alatt két bekarcolt vonal fut körbe. IV. t. 6.
- ⁴ Világosbarna, fekete foltos, kihajló, három széles bordával tagolt peremű töredék. Peremének felső széle nyergesen levágott. Az edény belső felülete zöld mázas IV. t. 7.
- ⁵ Barna, vékony falú, álló peremű töredék, pereme alatt karcolt vonalakkal díszítve. IV. t. 8.
- ⁶ Téglapiros, fekete foltos, csillámmal soványított edény enyhén ívelt oldaltöredéke, bekarcolt hármas vonalkötegek és hullámvonalak díszítik. V. t. 1.
- ⁷ Barna színű, fekete foltos, csipkézett peremű fazék töredéke. Peremről induló szalagfüle a vállra támaszkodik. V. t. 5.
- ⁸ Barna színű hurkafül darabja, külső felületén tűzdelt szalagdísz található. V. t. 2.
- ⁹ Világosbarna színű, külső felületén mélyen karcolt geometrikus mintával díszített hurkafül töredéke. V. t. 4.
- ¹⁰ Sötétbarna, homokkal soványított edény profilált fenéktöredéke. VI. t. 3.
- ¹¹ Téglapiros színű, vastagabb falú edény fenéktöredéke. VI. t. 4.
- ¹² Fehér anyagú, álló peremű, enyhén hasasodó vászonzafék. Szalagfüle a peremről indul és a hasvonalra támaszkodik. Pereme belül zöld mázas, az edény külső felületét ecsettel festett piros engob sávok díszítik. A földfesték megszikkadása előtt hozzányúltak az edény falához, mint ezt a rajta talált újjlenyomatok bizonyítják. M: 19 cm; Sz. á.: 13 cm; F. á.: 10 cm XIV. t. 1.
- ¹³ Fehér anyagú, álló peremű, belül vékony rétegben halványzöld mázas fazék töredékei. Formáját a XIV. t. 1. sz. ép edény alapján rekonstruálhatjuk. Oldalát híg festőanyagú, ecsettel felvitt barna-vörösesbarna engob sávok, hullámvonalak, pettyek, valamint az edény vállát visszakarcolt fogas-kerék minta díszíti. VII. t. 1.
- ¹⁴ Fehér anyagú, belül zöld mázas, kihajló, tölcseres peremű fazéktöredék. Díszítését elnagyolt háromszög alakú mintasor és vízszintes-függőleges piros engob csíkozás alkotja. VII. t. 3.
- ¹⁵ Fehér anyagú, kihajló, tagolatlan peremű töredék. Belső felületét vékony rétegű, világoszöld máz borítja. Vállát barna engob sávok és hullámvonal díszíti. VII. t. 6.
- ¹⁶ Fehér anyagú vászonzafék (?) oldaltöredéke, barna engobba karcolt pikkelymintával díszítve. VII. t. 4.
- ¹⁷ Világosbarna színű, vékony falú, érdes felületű oldaltöredék, külső felületén két piros engob sávval festve. VII. t. 7.
- ¹⁸ Fehér anyagú — vászonzafékhoz tartozó — szalagfül töredéke. Díszítését piros engobbal festett elnagyolt ferde vonalak alkotják. VII. t. 2.
- ¹⁹ Fehér anyagú — vászonzafékhoz tartozó — szalagfül töredéke. Festett piros engob hullámvonal díszíti. VII. t. 5.
- ²⁰ Fehér anyagú — vászonzafékhoz tartozó — szalagfül töredéke. Függőleges, halványpiros engob sáv díszíti. VII. t. 8.

Bögrék

- ²¹ Szürkésbarna, fekete foltos, vékony falú, csipkézett peremű bögre. Az edény a felső harmadában a legszelesebb. Pereméről kis hurkafül indul és a hasvonalra támaszkodik. Alja profilált. Díszítését a pereme alatt három bekarcolt vonal alkotja. M: 9,5 cm; Sz. á.: 13 cm; F. á.: 5,6 cm VI. t. 1.
- ²² Világosbarna, vékony falú, három bordával tagolt peremű töredék, szalagfüle a peremről indul. V. t. 3.

Fedők

- ²³ Világosbarna, mázatlan, gombban végződő kúposfedő töredéke. IV. t. 3.

Lábas serpenyők

- ²⁴ Belül zöld mázas lábas serpenyőhöz tartozó, világosbarna, fekete foltos, mázatlan nyél. IV. t. 2.
- ²⁵ Belül barna mázas lábas serpenyő, világosbarna, fekete foltos, mázatlan lába. IV. t. 1.

Szűrőedények

- ²⁶ Redukált égetésű, fényes felületű, átluggatott oldaltöredék, bekarcolt vonaldísszel. VIII. t. 6.

Korsók, kanták

- (Ebben a csoportban mutatjuk be azokat a töredékeket is, melyek valószínűleg folyadéktároló edények darabjai, de pontosabb típusukat nem tudtuk megállapítani.)
- ²⁷ Téglapiros, szűrős vizeskorsó nyaktöredéke. Becsípott szájú, nyakát egy vízszintes borda két mezőre osztja, melyekben sekélyen karcolt hullámvonal kötegek futnak. Vállát karcolt vonalakkal díszítették, pereme alól vastag szalagfűl indul. XIV. t. 2.
- ²⁸ Szürke, vékony falú, széles vállú edény töredékei. Pereme kettős tagolású, vállán sekélyen karcolt vonalakkal és félkörívben felrajzolt vonalkötegekből álló díszítés található. IX. t. 1.
- ²⁹ Világosbarna, fekete foltos, álló peremű kanta (?) töredéke; karcolt vonalakkal és benyomkodottl plasztikus bordákkal díszítve. IX. t. 2.
- ³⁰ Barna, fekete foltos oldaltöredék, sekélyen karcolt hullámvonalakkal és fogaskerek mintával díszítve. IX. t. 3.
- ³¹ Téglapiros, vastagabb falú nyak-, illetve válltöredék. A nyakrészen korongbordák nyoma, a váll indulásánál benyomkodott csipkedísz látható. IX. t. 4.
- ³² Vastag falú edény oldaltöredéke plasztikus kötél dísszel. Zöldes színű — az égetés során rücskössé vált máz borítja külső és belső oldalát. IX. t. 5.
- ³³ Szürke színű, profilált aljú fenéktöredék. VI. t. 2.
- ³⁴ Redukált égetésű korsó hengeres nyaktöredéke, fogaskerek mintával és fésűs hullámvonallal díszítve. VIII. t. 1.
- ³⁵ Redukált égetésű korsó tölcselesen kifelé ívelő nyaktöredéke, melyen fésűs hullámvonaldísz fut körbe. VIII. t. 2.
- ³⁶ Redukált égetésű, a használat miatt fényes felületű korsó (?) töredéke. Kihajló, tagolt peremének felső széle nyergesen levágott. VIII. t. 3.
- ³⁷ Redukált égetésű korsó enyhén behúzott peremű nyaktöredéke. VIII. t. 5.
- ³⁸ Redukált égetésű, matt felületű, síkalt levélmintával díszített oldaltöredék. VIII. t. 7.
- ³⁹ Redukált égetésű, matt felületű, síkalt sávokkal díszített oldaltöredék. VIII. t. 8.
- ⁴⁰ Sárgásfehér, jó kidolgozású „labdásszájú korsó” peremdarabja. VIII. t. 4.

Tányérok

- ⁴¹ Fehér anyagú, három bordával tagolt (rámás) peremű, egysincű, profilált aljú tányér töredékei. Belsejét foltos, sokszínű (barna, fekete, zöld, vörös) durva felületű, matt máz borítja, valószínűleg az égetés során vált ilyenné. X. t. 1.
- ⁴² Fehér anyagú, vékony falú, rámás peremű, egysincű tányér darabjai. Az edény belseje a peremtől a sinc vonaláig sárga mázas, a tányér öblét pedig zöld máz fedi. X. t. 2.
- ⁴³ Világosbarna, befelé hajló peremű, belül mázas, egysincű tányér töredékei. Máza zöld színű. X. t. 3.

Tálak

- ⁴⁴ Befelé hajló peremű, belül mázas tál töredéke. Díszítése: sárgásfehér alapon téglapiros korong, körülötte zöld pettyek és sötétbarna vonal, kettős pálcadísszel. Ez váltakozik egy téglapiros levélcsokorral. XI. t. 1.
- ⁴⁵ Befelé hajló peremű, belül mázas tál töredéke. Díszítése: sárgásfehér alapon sötétbarna vonalak és zöld spirálrugós (Szent Bernát lángja) díszítés. A peremet sötétbarna vonal keretezi. XI. t. 2.
- ⁴⁶ Belül mázas tál töredéke. Díszítése sárgásfehér alapon a (hiányzó) perem alatt hat sötétbarna vonal, ez alatt barna kontúrban téglapiros virág- és zöld levélmotívum. XI. t. 3.
- ⁴⁷ Befelé hajló peremű, belül mázas tál peremtöredéke. Díszítése: sárgásfehér alapon zöld levélcsokor és sötétbarna kontúrban téglapiros csigavonal motívum váltakozik. A peremet sötétbarna vonal keretezi. XI. t. 4.
- ⁴⁸ Belül mázas tál oldaltöredéke. Sárgásfehér alapon téglapiros csigavonal motívum díszíti. E töredék talán a XI. t. 4. sz. darabhoz tartozik. XI. t. 5.
- ⁴⁹ Téglapiros anyagú, belül mázas tál töredéke. Díszítése: sárgásfehér alapon sötétbarna kontúrban téglapiros virág- és levélminta, valamint zöld levélmotívum részlete. XI. t. 6.
- ⁵⁰ Belül mázas tál töredéke, hátoldalán kidomborodó akasztófüllel. Díszítése piros alapon fekete sávok, ezen pedig fehér forgómotívum. XII. t. 1.
- ⁵¹ Belül mázas, sinces tál töredéke, hátoldalán kidomborodó akasztófüllel. Díszítése: fekete alapon fehér sávok és hullámvonalak futnak. XII. t. 2.
- ⁵² Rámás peremű, belül mázas, sinces táltöredék. Szabálytalanul folytatott barna és sárga mázzal díszítették. XII. t. 4.
- ⁵³ Lekerekített peremű, valószínűleg sinces, belül mázas tál töredéke. A tál világosbarna engobbal bevont külső oldalán, a perem alatt fehér engob sáv fut körbe. A perem halványsága mázas, rajta sötétsárga és barna sáv fut. A tál belsejében sötétbarna alapon zöld spirálrugós és fehér margaréta motívum váltakozik. XII. t. 3.

- ⁵⁴ Rámás peremű, belül mázas táltöredék, hátoldalán kidomborodó akasztófüllel. Díszítése: peremén fekete alapon téglapiros és fehér pettyek váltakoznak; a tál belsejét téglapiros és fehér sáslevél díszíti. XII. t. 5.
- ⁵⁵ Profilált aljú, kívül-belül mázas tál fenéktöredéke, átszúrt akasztófüllel. Sárgásfehér máz borítja; a tál belsejében körbefutó kék pontsor és vonal keretben kék és zöld levélsokor motívum díszíti. XIII. t. 1.
- ⁵⁶ Belül mázas tál oldaltöredéke. Díszítése sárgásfehér alapon barna vonalak és barna kontúrban téglapiros stilizált „futókutya” motívum. XIII. t. 2.
- ⁵⁷ Belül mázas, sincs tál (vagy tányér?) fenéktöredéke. Díszítése fehér alapon kék sávok, valamint az edény alján kék és zöld virágmotívum részlete. XIII. t. 3.
- ⁵⁸ Belül mázas tál oldaltöredéke. Világossárga alapon barna sávok és hullámvonalak díszítik. XIII. t. 4.
- ⁵⁹ Belül mázas tál fenéktöredéke, sárga és zöld máza nagyrészt lekopott. Annyi biztosan megállapítható, hogy a tál fenékét zöld hullámvonal nyalábok díszítették, s ezt egy zöld és sárga színű sáv keretezte. XIII. t. 5.
- ⁶⁰ Belül zöld mázas, csipkézett peremű tál darabja. XIII. t. 6.
- ⁶¹ Belül mázas tál fenéktöredéke. Díszítése a tál alján barna kontúrban széles zöld sáv, két oldalt barna vonalak és téglapiros minta kis részlete. XIII. t. 7.

Hálónéhezékek

- ⁶² Piros, fekete foltos, két lyukkal áttört, homokkal soványított agyag hálónéhezék. Felső széle nyergesen kiképzett. XIV. t. 5.

Agyagpipák

- ⁶³ Piros, hengeres fejű pipa, nyakának indulása a fej végét két félgerezdre osztja. Fejét függőleges vonalkázás fedi, melyet alul pont-félkör mustra zár le. Nyakának végét ferde bemetszésekkel díszített gomb alkotja. XIV. t. 3.
- ⁶⁴ Piros, enyhén kifelé hajló, sokszögletű, síkozott fejű pipa töredéke. XIV. t. 4.

Kályhaszemek

- ⁶⁵ Álló, belső oldalán profilált peremű, ovális szájú, pohár alakú kályhaszem, hengeres oldalán korongbordákkal. M.: 13 cm; Sz. á.: 10,2 cm; F. á.: 4 cm XIV. t. 7.
- ⁶⁶ Enyhén kihajló, nyergesen levágott, belső oldalán profilált peremű, vastagabb falú, ovális szájú, pohár alakú kályhaszem, cilindrikus oldalán korongbordákkal. M.: 11,2 cm; Sz. á.: 9,8 cm; F. á.: 4 cm XIV. t. 6.

Értékelés

Fazekak

Méretükről, formájukról (töredékes voltuk miatt), keveset tudunk. Lehet, hogy egy részük bögréhez tartozott, s nem főzésre, hanem tárolásra használták. Anyaguk, díszítésük alapján két típust különítettünk el.

1. Vékony falú, homokkal soványított, karcolt díszű darabok. Peremük legtöbbször hármass tagolású, s ezen belül nagy változatosságot mutat. (IV. t. 4—8.; V. t. 1, 2, 4, 5.; VI. t. 3—4.)

2. Vékony falú, fehér anyagú vászonfazekak. (VII. t. 1—8.; XIV. t. 1.) Az ide sorolt edényeknek legtöbbször csak álló peremük belső oldala mázas (barna, zöld, sárga). Néhány töredéken azonban, az edény belső felületén vékony rétegű, halványzöld-halványsárga árnyalatú mázat figyeltünk meg. Ezt a máztípust a XVIII. században gyakran alkalmazták.⁸ Díszítésük változatos. Talán e típusba sorolható az a töredék is, melyet barna földfestékbe karcolt pikkelyminta díszít. (VII. t. 4.) Ez az edénytípus mindig egy, változatosan festett díszű szalagfüllel fordul elő.

Méri István leírása alapján hasonló edények találhatók a Turkeve — móríci

⁸ Ilyen edény fordul elő Pécs-Jakabhegy pálos kolostorának a XVIII. század első felére datálható zárt leletében is. (1982. évi ásatás) Köszönöm Kárpáti Gábor régésznek (JPM) a még közöletlen leletre való hivatkozás engedélyezését.

leletanyagban⁹; s e típust találtuk meg a hollókői vár XVII. századi,¹⁰ valamint a Szolnok — tiszaparti XVII—XVIII. századi agyagművészeti emlékei között is¹¹. Az egri román kori székesegyház területén feltárt „Északi gödör” hasonló darabjait Fodor László és Kozák Károly újkorinak határozta meg.¹² A diósgyőri vár „tanraktárában” többszáz darab, a miénkkel pontosan megegyező vászonfazék töredéket helyeztek el, ezek a várásatások során kerültek napvilágra. Ugyancsak visszakarcolt és festett technikával készült a Budapest-tabáni 1936. évi ásatáson előkerült fazék is. Garádi Sándor szerint annyi bizonyos, hogy ez a XV. századnál valamivel későbbre keltezhető.¹³ Ha az említett analógiákat térképre vetítjük jól látható, hogy ez a típus az ország nagy részén elterjedt, de például Pécsen és környékén ismeretlen.¹⁴ Másrészt az említett fazékok szinte a megtevésztésig hasonlítanak egymásra, ezért elképzelhető, hogy egy szűkebb terület műhelyeiben készültek. Ennek bizonyítása további kutatást igényel.

Bögrék

Két darabot mutattunk be (V. t. 3.; IV. t. 1.). Az egyik bordákkal tagolt, a másik csipkézett peremű. Utóbbi peremmegoldás már a XV. században megjelenik. A budai vár és a Tabán ásatási anyagában találunk ilyen technikával díszített fazekakat.¹⁵ Ezeken viszont a csipkedísz sokkal szélesebb, a benyomkodások mélyebbek, ez a domináns, a szembeszökő elem az edényen. A Bocskai utcai bögre formája már nem hasonlít a XV. századiakra. Párhuzamát a már említett egri „Északi gödör” cserépedényei közt találtuk meg.¹⁶

Fedők

Egy darab képviseli ezt a csoportot (IV. t. 3.). Parádi Nándor szerint ez a forma a laposfedőkkel egyidőben jelenik meg, használata a XIV. században lesz általános. A laposfedők eltűnése után még sokáig kedvelt típus.¹⁷

Lábas serpenyők

Az ásatás során egy zöld mázas lábasnak a nyele (IV. t. 2.), és egy barna mázas lábasnak a lába (IV. t. 1.) került elő. Hasonló töredékek szinte minden hódoltságkori kerámialeletben előfordulnak, de ezt a típust a XVIII. században is használták. Ezt példázzák azok a cseréptöredékek, melyek a Szekszárd—Rákóczi úti fazekaskemence feltárasakor kerültek elő.¹⁸ Ez az égetőkemence a XVIII. század második felében működött.

⁹ „A vékonyfalú, finomabb anyagú vászonfazékok egy része belül zöld vagy sárga mázas. Egyik-másik azonfelül kívül vöröses vagy barna festésű is. Ezek nagyrészt a XVII. századból valóknak látszanak.”

MÉRI István: Beszámoló a Tiszlalök-rázompusztai és a Turkeve-mórici ásatások eredményéről II. Arch. Ért. 81 (1954) 148.

¹⁰ AMBRUSNÉ, KOZÁK Éva: A hollókői vár ásatása. Arch. Ért. 99 (1972) 25. kép

¹¹ Szolnok DJM Ltsz.: 67. 30. 166. 20

¹² FODOR László — KOZÁK Károly: Leletegyüttesek a román kori székesegyház környékéről. EMÉ VIII-IX (1970-71) 24. kép

¹³ GARÁDY Sándor: A Budapest területén végzett középkori ásatások összefoglaló ismertetése. BpR XIV (1945) 32. kép, jobboldali edény

¹⁴ Köszömmön Kárpáti Gábor szíves közlését.

¹⁵ GARÁDY S.: i. m. 40. kép, jobboldali edény, GEREVICH László: A budai vár feltárása. 1966. 128. kép 12. (A keleti sziklaárok 9. rétegének jellegzetes típusleletei, Nagy Lajos és Zsigmond érccel datáltak.)

¹⁶ FODOR L. — KOZÁK K.: i. m. 22. kép (A képen látható edények nincsenek számozva, a bal alsó darabra gondolunk.)

¹⁷ PARÁDI Nándor: Középkori cserépfedők. Fol. Arch. X (1958) 158.

¹⁸ DR. MÉSZÁROS Gyula: Szekszárd és környékének törökös díszítésű kerámiai emlékei Szekszárd, 1968. XXXIX. t. 3, 5, 6—8.

Szűrőedény

Egy darab redukált égetésű töredéket találtunk. Ennek legjobb párhuzamát a Tornyai János Múzeum néprajzi gyűjteményében leltük meg.¹⁹ Ez szintén redukált égetésű, mély tál alakú, átluggatott ún. csíkmákszűrő. A már említett szekszárdi kemencében is voltak hasonló szűrőedény töredékek.²⁰

Korsók, kanták

Négy típusát határoztuk meg.

1. Mázatlan, homokkal soványított, jó kidolgozású, karcolt díszítésű töredékek (IX. t. 1—4.). Néhány esetben plasztikus benyomkodott bordákkal díszítettek (IX. t. 2, 4.). Ide soroltuk a szűrős vizeskorsó töredékét is (XIV. t. 2.). Hasonlóra leltünk a pécsi hódoltságkori török emlékek között.²¹

2. Redukált égetésű perem, és síkalt díszű oldaltöredékek (VIII. t. 1—3, 5.). Az 5. számú darab párhuzamát a budai vár XVII. századi cserepei közt találtuk meg.²²

3. Külön típusként kezeljük, bár csak egy darab képviseli az ún. labdásszájú (pereme alatt kiöblösödő) korsókat. A mi töredékünk csontszínűre kiégett, jól iszapolt agyagból készült (VIII. t. 4.). Hasonló szájú ép korsót közöl Soproni Olivér Budapest—Tabán lelőhelyről.²³

4. Nagyméretű, vastag falú edény darabja (IX. t. 5.). Zöld mázas. Az érdes tapintású mázfelületen apró — valószínűleg a máz anyagából az égetéskor kicsapódott — rézgömböcskéket figyeltünk meg.

Az első típus jellegzetes díszítőelemei a fogaskerek, a fésűs hullámvonal, valamint a félköríves vonalköteg minta. Ezeket a törökkori korsókon gyakran alkalmazták. Indoklásul egy, a budai várból származó, XVII. századi érmekkel datált korsót említünk.²⁴

Tányérok

Mindhárom (X. t. 1—3.) kis méretű és síncs. A X. t. 1. számú tányér rontott mázfelületéről már szoltunk. Elképzelhető, hogy égetéskor ment tönkre. Annál furcsább, hogy a tányér peremének külső oldalán két jó minőségű, sárga és zöld színű, csillogó mázfolt található.

Tálak

A tálak mind mázasak, egy részük síncs (XII. t. 2—4.; XIII. t. 3.). Az akasztófülnek kidomborodó (XII. t. 1, 2, 5.), és átszúrt (XIII. t. 1, 3.) változata is előfordul. Négy peremtípust különböztethetünk meg.

1. Befelé hajló perem (XI. t. 1, 2, 4.)

2. Rámás perem (XII. t. 4, 5.)

3. Lekerített perem (XII. t. 3.)

4. Csipkézett perem (XIII. t. 6.)

Az első és második típus fordul elő leggyakrabban.

¹⁹ „Csíkmákszűrő, agyagból, füstös fekete két oldaltüllel, mely a kihajlott szélre megy.” TJM leltárkönyve, Ltsz.: 52. 522. 1. M.: 15 cm; Sz.: 32 cm; Tá.: 15 cm. Készítési hely: Hódmezővásárhely, Kiss Lajos gyűjtése.

²⁰ DR. MÉSZÁROS Gy.: i. m. XLI. t. 1, 2.

²¹ IFJ. FEHÉR Géza: A Pécsi Janus Pannonius Múzeum hódoltságkori török emlékei. JPMÉ (1959) XXXI. t. 5.

²² GEREVICH L.: i. m. 25/b kép 9. (Százarárok kaputornya 4. réteg, melyet egy darab 1637-es magyar denár és négy darab, a XVII. század első feléből származó érme keltez.)

²³ SOPRONI O.: i. m. I. t. 1. TB Ltsz.: 638.; M.: 27 cm.

²⁴ GEREVICH L.: i. m. 12/b kép 2. (A Százarárok 2. rétegéből származik.)

A tálak *diszítésében* jellegzetes motívum a levélcsokor, mely későhabán díszítőelemként a korondi bokályokon is előfordul.²⁵ A mi töredékeinken pontsorrall övezett korondísszel (XI. t. 1.) és csigavonal motívummal kombinálva fordul elő (XI. t. 4, 5.). Egyik töredékünk stilizált futókutya motívuma valószínűleg keretdísz, ehhez hasonlót találtunk a debreceni XVII—XVIII. századi leletek közt.²⁶ Az itáliai eredetű „Szent Bernát lángja” motívum szintén jellegzetes nálunk (XI. t. 2.; XII. t. 3.). Ez a mórággyi XVII—XVIII. századi és szakszárdi XVIII. századi tálakon is megtalálható,²⁷ ugyanúgy, mint a sáslevéldísz, mely még a visegrádi és egri,²⁸ valamint a szolnoki XVII—XVIII. századi kerámiát is jellemzi. A sáslevéldísznek a peremen pontsorrall övezett formája (ez megtalálható nálunk is, XII. t. 5.) a XVIII. században lesz általános. Darabunk jó párhuzamát adja egy Szolnok — irodaházi töredék.²⁹ A sáslevéldísz, mely a folytatott mázas technika egyik — gyakorlott kezét igénylő — változata, török, illetve délszláv fazekasok közvetítésével jutott el hozzánk.³⁰ Az említett technika szabálytalan mintára épülő változata is előfordul a Bocsikai utcai leletben (XII. t. 4.). Meg kell említenünk még a fehér mázalon kék és zöld levél- és virágmin-tával díszített tálak csoportját (XIII. t. 1, 2.). Ez a színösszeállítás Hódmezővásárhely néprajzi anyagában a csúcsi tálasok munkáira jellemző.

A tálak datálása nehéz feladat. Csak azt a csoportot tudjuk nagyobb biztonsággal a hódoltság korához kötni, amelyeknek jellegzetessége a sárgásfehér alapon sötétbarna kontúrral hangsúlyozott, főleg zöld és téglapiros írókázott, vagy festett díszítés. (XI. t. 1—6.; XIII. t. 2.)

Hálónehézékek

A hálónehézék (XIV. t. 5.) általános típus, már a XVI. században elpusztult falvak ásatási anyagában is ezt a lapos, felső részén nyerges formát, homokkal soványított kidolgozást találjuk. Egy példát említünk a lakiteleki leletből.³¹

Agyagpipák

A hódoltságkori, illetve XVIII. századi kerámia kísérői a változatos formájú agyagpipák. Kovács Béla tipológiája alapján a XIV. t. 3. számú pipát a magyar típus 1. csoportjába, a XIV. t. 4. számú pipát a vegyes típus 2. csoportjába soroljuk.³²

Kályhaszemek

Mind ovális szájú, pohár alakú kályhaszem, legtöbbször felső egyharmad részüket koromréteg fedte. Ez is amellet szól, hogy ezek a darabok eredetileg is egymásba voltak húzva, hiszen, ha a kályha falába lettek volna beépítve, akkor alsó egyharmaduknak kellene kormosnak lenniük.

Figyelmet érdemel az egyes edénytípusok mennyiségi megoszlása, illetve bizonyos formák hiánya. Mivel a terület nem teljesen feltárt, úgy gondoljuk, pontos százalékos arány megállapítása nem adna helyes következtetésekre okot. Mégis elmond-

²⁵ DR. MÉSZÁROS Gy.: i. m. 17. kép

²⁶ Lükő Gábor: A debreceni fazekasipar emlékei a XVI—XVII. századból. DMÉ XXXVI (1939—40) 3. kép

²⁷ DR. MÉSZÁROS Gy.: i. m. 6. kép; II. t. 10.

²⁸ uo. a 46. és 47. oldalak közé fűzött motívumtáblázaton.

²⁹ Szolnok DJM Ltsz.: 61. 251.

³⁰ „A magyar fazekasipar török stíluslemeinek közvetítői — mint fentebb már utaltunk rá — elsősorban a törökökkel és a török uralom alatt hazánkba érkező délszláv fazekasok voltak.” SOPRONI O.: i. m. 19.

³¹ SZABÓ Kálmán: Az alföldi magyar nép művelődéstörténeti emlékei. Bibl. Hum. Hist. III. Bp. 1938. 611—613. kép

³² Kovács Béla: A Dobó István Múzeum cseréppipái. EMÉ I (1963) 235—262.

ható, hogy a fazekak 2. típusa, a korsók, kanták 1. típusa és a mázas tálak csoportja fordul elő nagyobb mennyiségben. Az eddigi kutatások szerint is csak később megjelenő butellák, mihók, kulacsok teljesen ismeretlenek anyagukban.³³ Felhívánk a figyelmet arra is, hogy a tipikusan török készítmények sem jellemzők a leletben. Ennek okát esetleg Vásárhely sajátos helyzetében kereshetjük, hiszen köztudott, hogy a mezővárost sohasem szállta meg a török, csak adóztatta³⁴

A vásárhelyi fazekasságról az első írott forrás 1788-ból származik. Ekkor nyolc mester dolgozott a városban. Ezen kívül ismert egy 1742-es évszámú tányér is, készítője Dóda Kiss János volt.³⁵ Ennél korábbi adat, mely az itteni edénykészítő mesterségre utalna, nem ismert. Kiss Lajos és Kresz Mária kutatása nyomán ma már jól elkülöníthetők a vásárhelyi műhelyek termékei. A legtöbb mester tálakat készített, nem véletlenül hívták a város fazekasait tálasoknak. Tudjuk azt is, hogy az Újvárosban — a néprajzi szakterminológiával élve —, fennálló edényeket (korsók, kancsók, kanták stb.) is készítették, s ez a városrész őrizte meg leginkább a régi hagyományokat. Ezek alapján elképzelhető, hogy a mázas tálak említett csoportja (fehér alapon kék, zöld virágminta), a helyi tálasokhoz köthető. Bár fazekakat és egyéb konyhai edényeket készítő „göloncsérekéről” nem tudunk, lehetségesnek tartjuk, hogy a mázatlan házikerámia egy része is helyben készült.

Összegzés

A Bocskai utcában előkerült épület értékelése igen problematikus, kemencéje valószínűleg egy — hazánk területén — ritka típust képvisel. Datálását az előkerült érmek és a kerámia alapján kíséreltük meg. Bár a pénzek XVII. századiak, az agyagtárgyak alapján úgy tűnik, az objektum megérte a XVIII. századot is. Noha egyes táltöredékeink datálásánál a XIX. század is szóba jöhet, bemutatásukat azért tartottuk fontosnak, mert jelenleg ezek korának pontos meghatározása bizonytalan.

A címben jelzett időszak véleményünk szerint az egyik legkevésbé kutatott, s ezért sok problémát is hordozó kor. Ez nem véletlen, hiszen régészet és néprajz határmezsgyéjén fekszik. Mivel az ekkor élt emberek mindennapi életének megismeréséhez csak a földben rejlő leletek értékelése visz közelebb (eltekintve most a történettudomány kutatásaitól), a korszak vizsgálatát a régészetnek kell vállalnia. Reméljük, hogy legalább a problémafelvetés szintjén adalékot szolgáltatunk ezen időszak kutatásához.

³³ „A mihók ugyanakkor tűnik fel, mikor a butella és a kulacs; az első évszámú darab, amelyet a vásárhelyi Tornyai János Múzeum őriz, 1817-ből való.” KRESZ M.: Évszámú hódmezővásárhelyi cserépedények a Néprajzi Múzeumban. Népr. Ért. XXXVI (1954) 137.

³⁴ „A vásárhelyi náhije összeírt lakott helységeit 1559 után a budai tartományi kincstár saját kezelésében tartotta. Az egész náhije minden lakott helysége szultáni hász-birtok lett. Az oszmán-török közigazgatáson belül különleges helyzetet biztosított az a tény is, hogy a náhije területén török helyőrség nem volt. Vásárhely város és a környező falvak csupán a török adószedőkkel tartottak kapcsolatot.” Vass Előd: A vásárhelyi náhije 1560. évi és 1570. évi török adóösszeírása. Tanulmányok Csongrád megye történetéből IV. Szeged, 1980. 11–12.

³⁵ Kiss Lajos: Vásárhelyi kistükör Bp. 1964. 353.

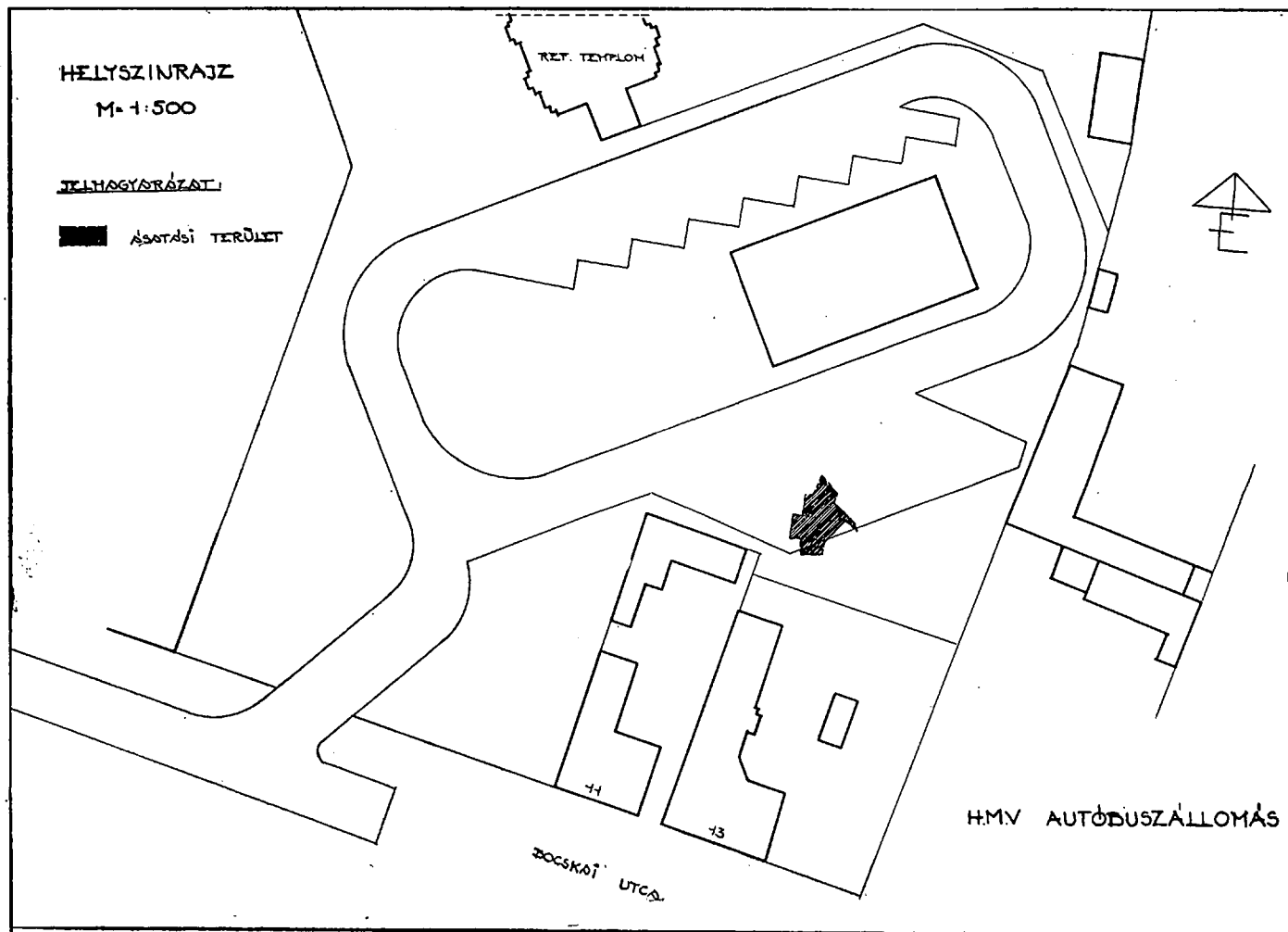
DER KERAMIKFUND VON HÓDMEZŐVÁSÁRHELY AUS DEN
XVII—XVIII. JAHRHUNDERTEN

Im 1977 hat man Innengebiet der Stadt Hódmezővásárhely im Laufe des Baues der Fernbushaltestelle die Resten eines Gebäudes gefunden. Katalin Nagy führte an dem Fundort eine Ausgrabung durch. Sie legte die Wandruinen und den Ofen eines Gebäudes frei. Ausserdem kamen noch viele Eisengeräte, Scherben, gebrannte Textilstücke und Getreidekörner, gleich wie Silbergelder aus dem XVII. Jahrhundert zum Vorschein.

Unseres Ziel war in erster Linie die Keramik und die Gebäuderuinen bekannt zu machen. Unsere Schlussfolgerungen sind die Folgenden.

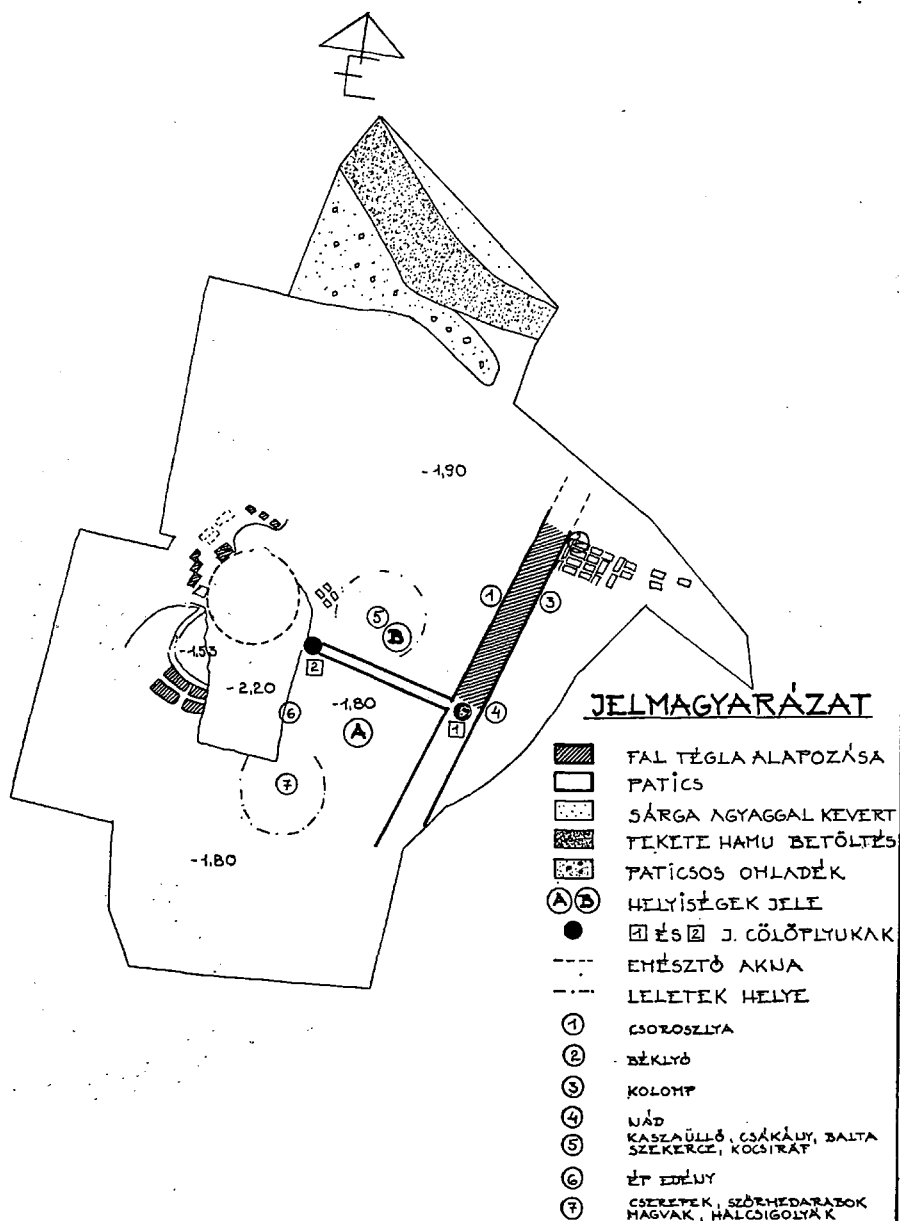
Das Gebäude hatte mindestens zwei, in den Boden getieften Räume. Sein Ofen — nach unserer Meinung — hatte eine besondere Struktur, sein Gewölbe bildete man aus ineinander gezogten Becherkacheln aus.

Die zum Vorschein gekommene Keramik kann auf Küchengeschirre (Töpfe, Deckel, Krüge, usw.) ohne Glasur, auf die glasierten Schlüssel und Teller (die Prachtkeramik) und auf andere, aus Ton gemachte Gegenstände (wie zB. die Pfeife, Netzbeschwerder, Becherkachel) aufgeteilt werden. Zur Zeit kann die Forschung nicht mit Sicherheit die türkenzeitliche, von Ungarn gemachte Keramik von der Keramik trennen, die nach der Türkenzeit fertiggemacht ist. Deshalb können wir auch einige Stücke datieren. Unserer Meinung nach eine Gruppe der Schüssel und die Teller sind auf das XVII. Jahrhundert zu datieren. Die Teller, die auf weissem Grund mit Blau und Grün glasiert sind, sehen sehr ähnlich der Werken der „csucsi Hafner“ von Hódmezővásárhely. Auf Grund ihrer grossen Ähnlichkeit kann man annehmen, dass diese Stücke in den Werkstätten eines kleineren Gebietes gemacht sind.

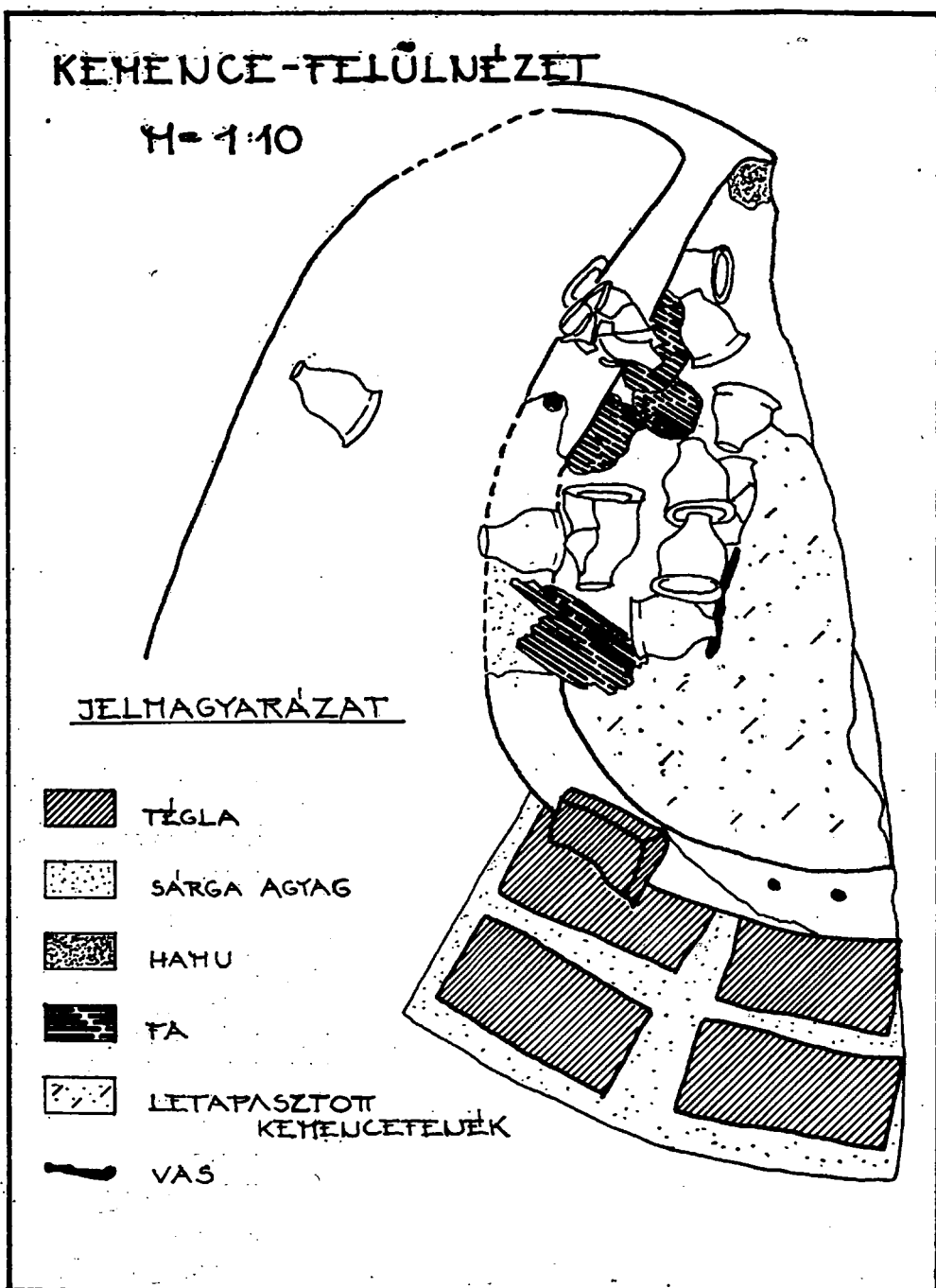

I. tábla Hódmezővásárhely, a lelőhely
Taf. 1. Hódmezővásárhely, Fundort

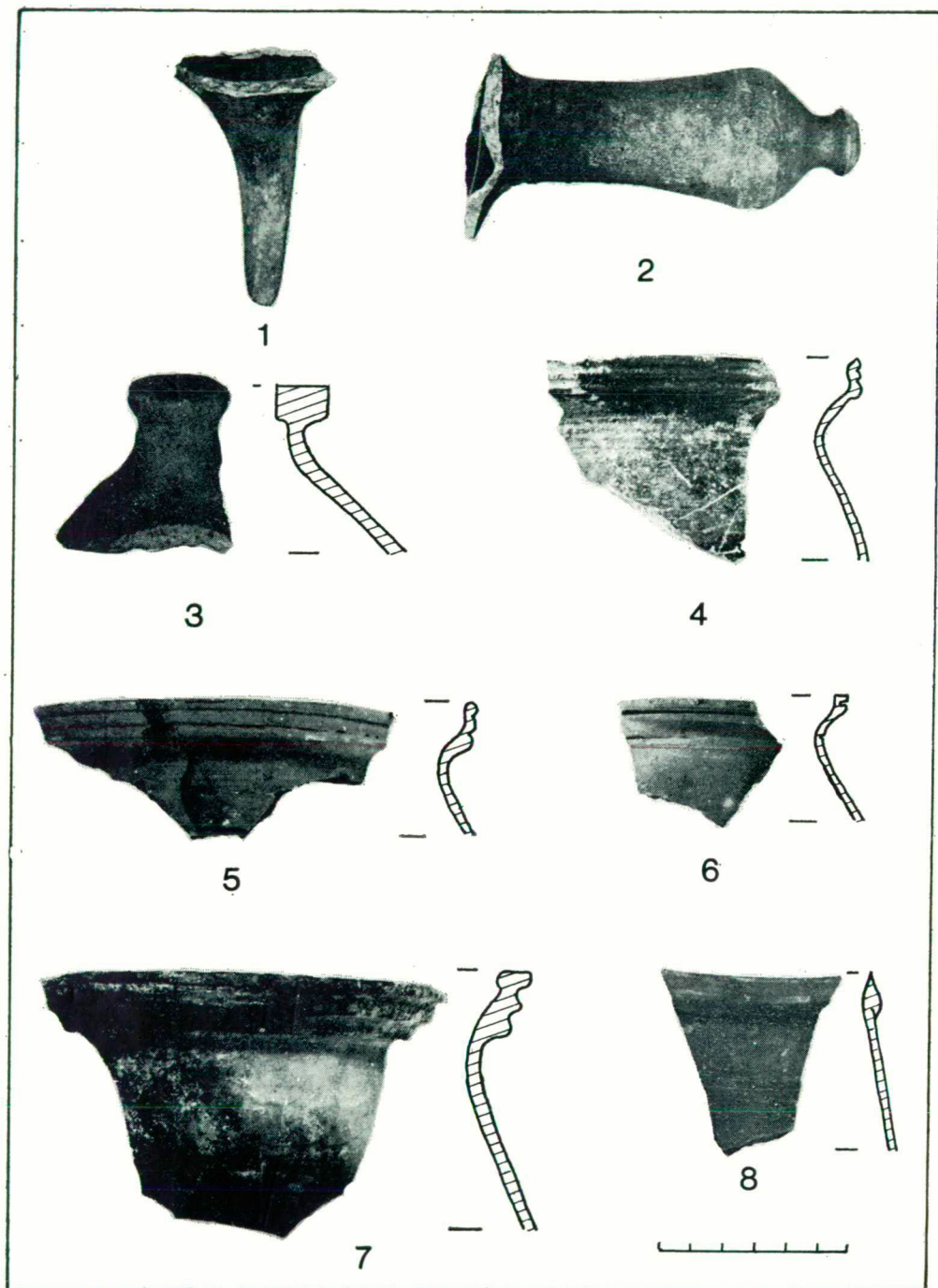
ÁSATÁS ALAPRAJZA M=1:50

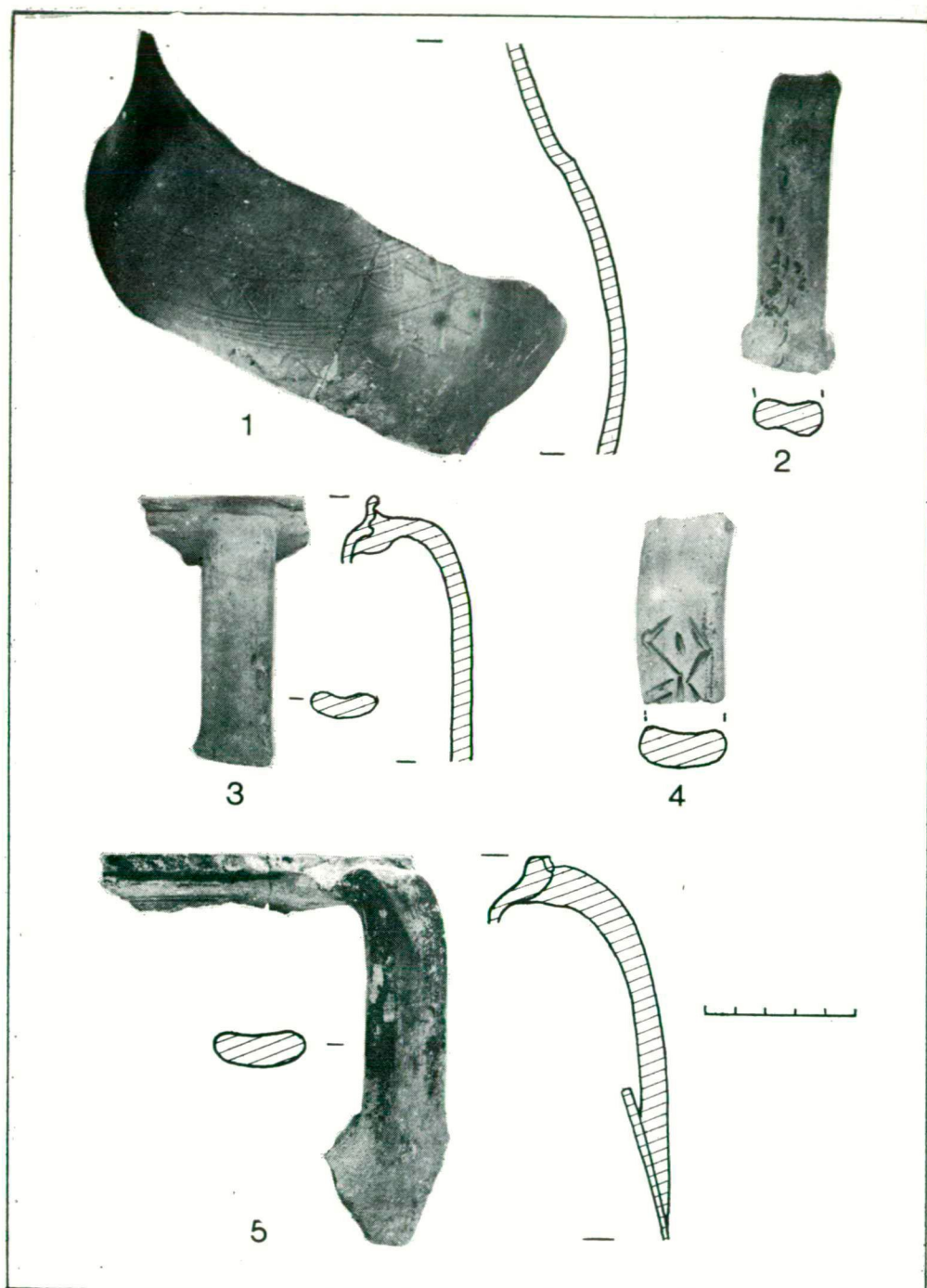
II. tábla Hódmezővásárhely, ásatási alaprajz
Taf. II. Hódmezővásárhely, Ausgrabungsplan

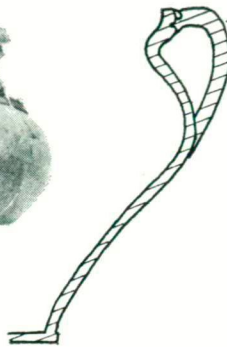
III. tábla Hódmezővásárhely, a kemence felülnézete
Taf. III. Hódmezővásárhely, der Ofen von oben

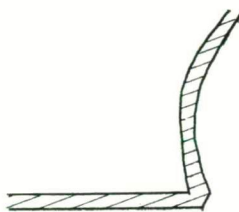
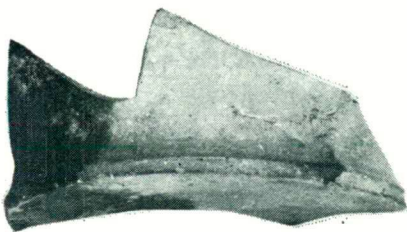
IV. tábla Hódmezővásárhely Taf. IV.

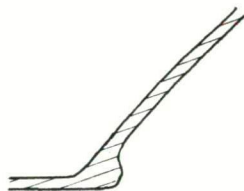
V. tábla Hódmezővásárhely Taf. V.

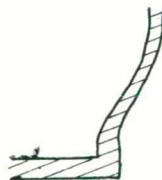
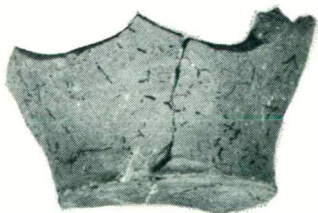
1

2

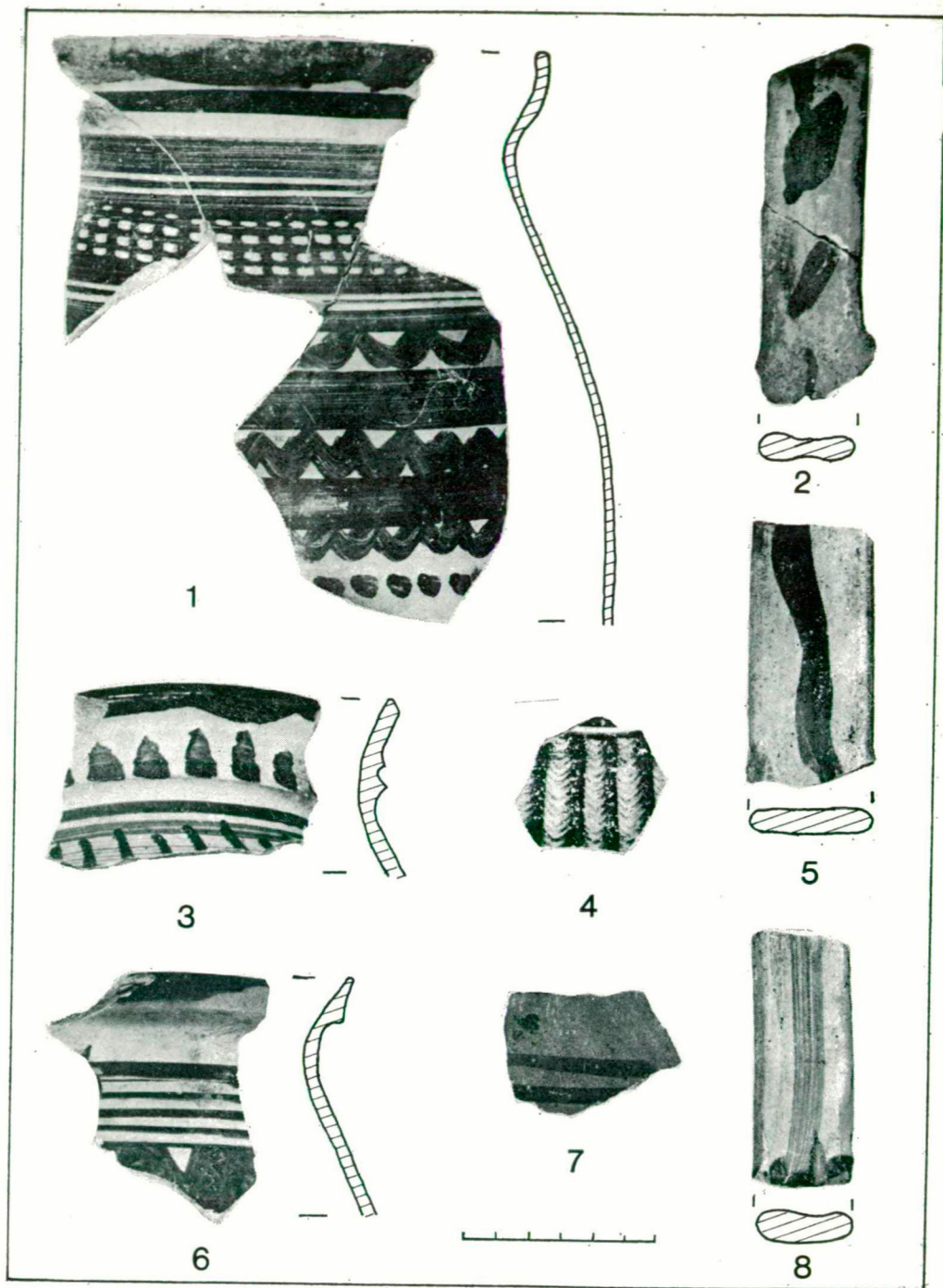
3

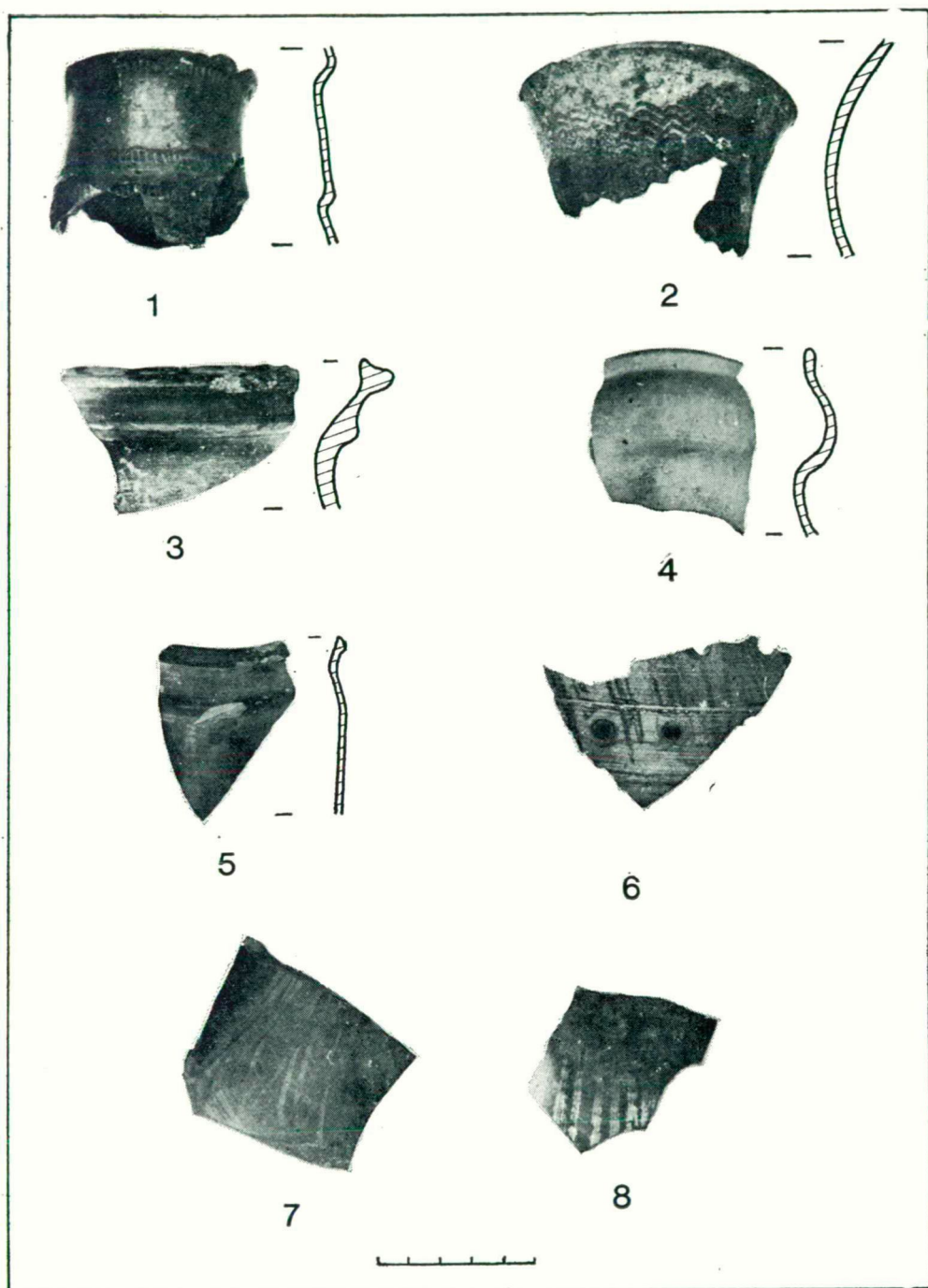
4

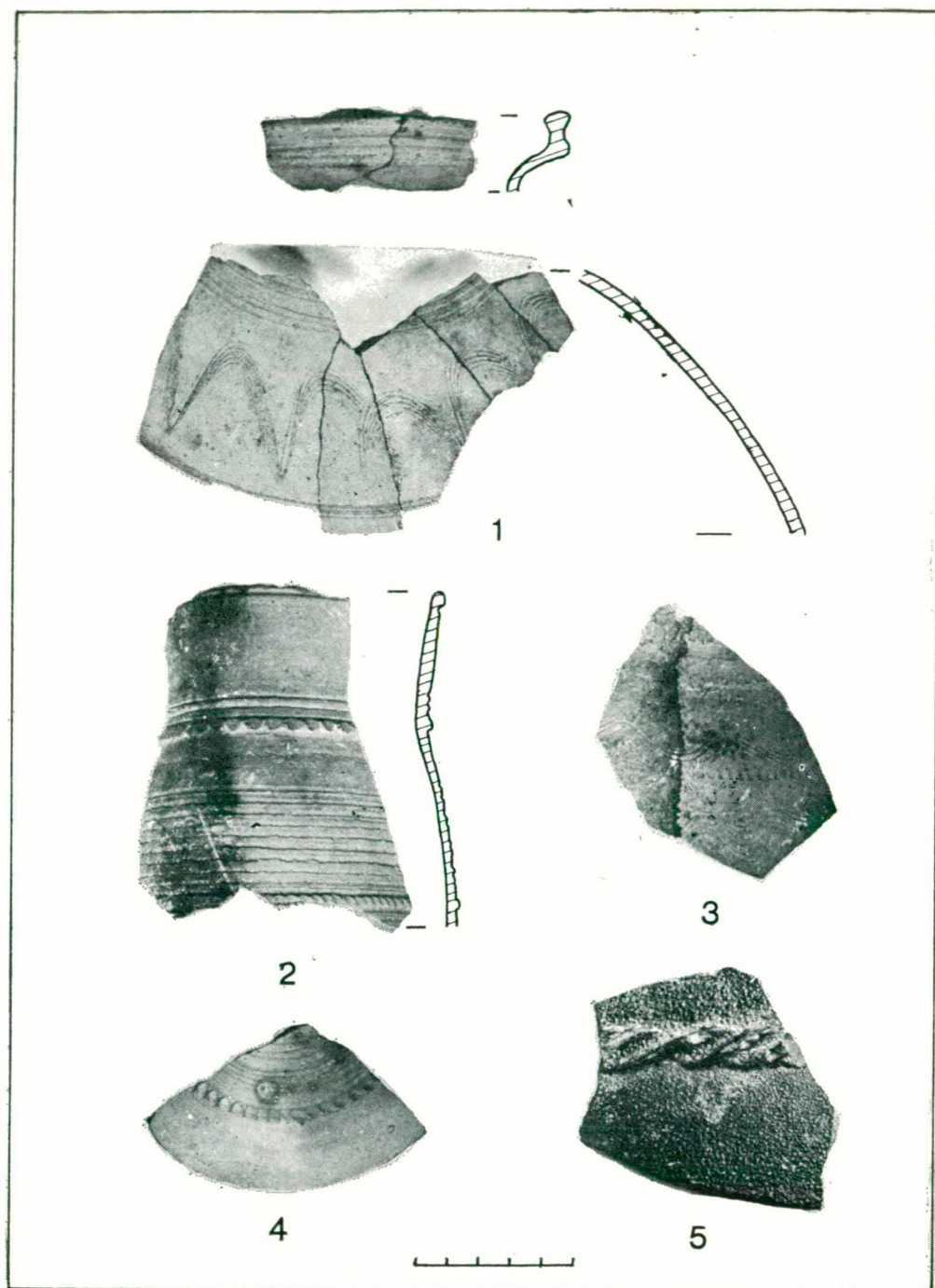
VI. tábla Hódmezővásárhely Taf. VI.

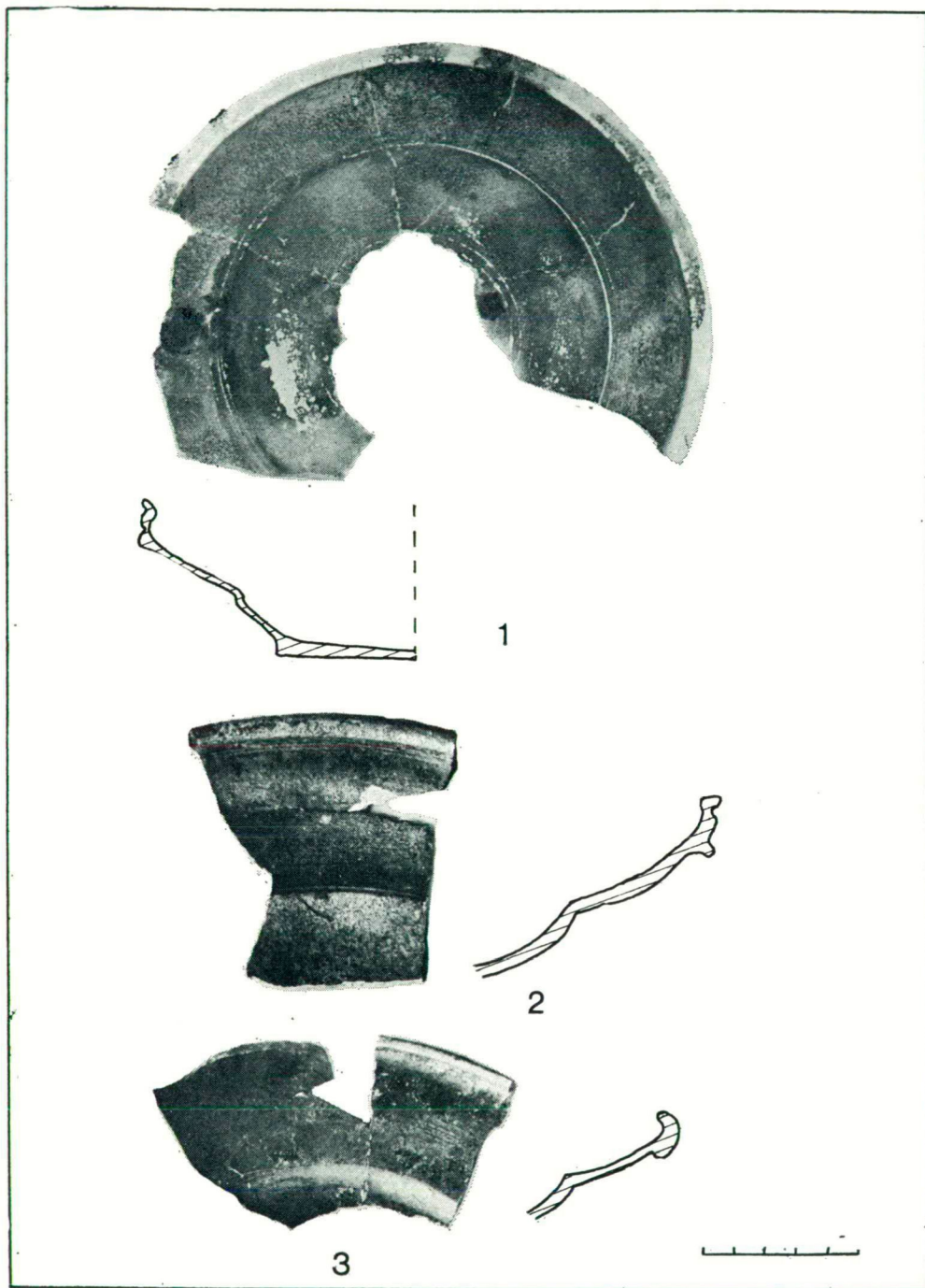
VII. tábla Hódmezővásárhely Taf. VII.

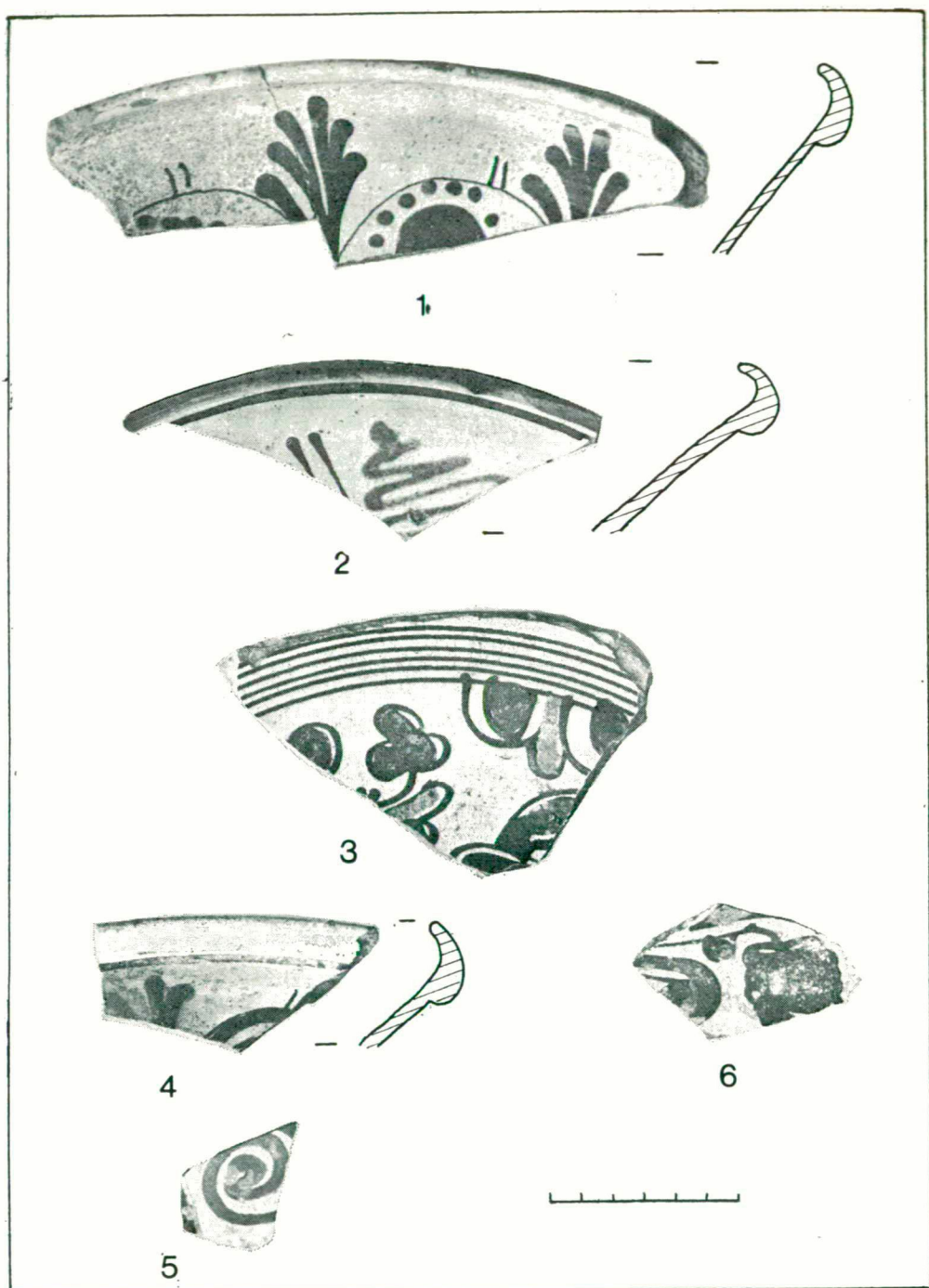
VIII. tábla Hódmezővásárhely Taf. VIII.

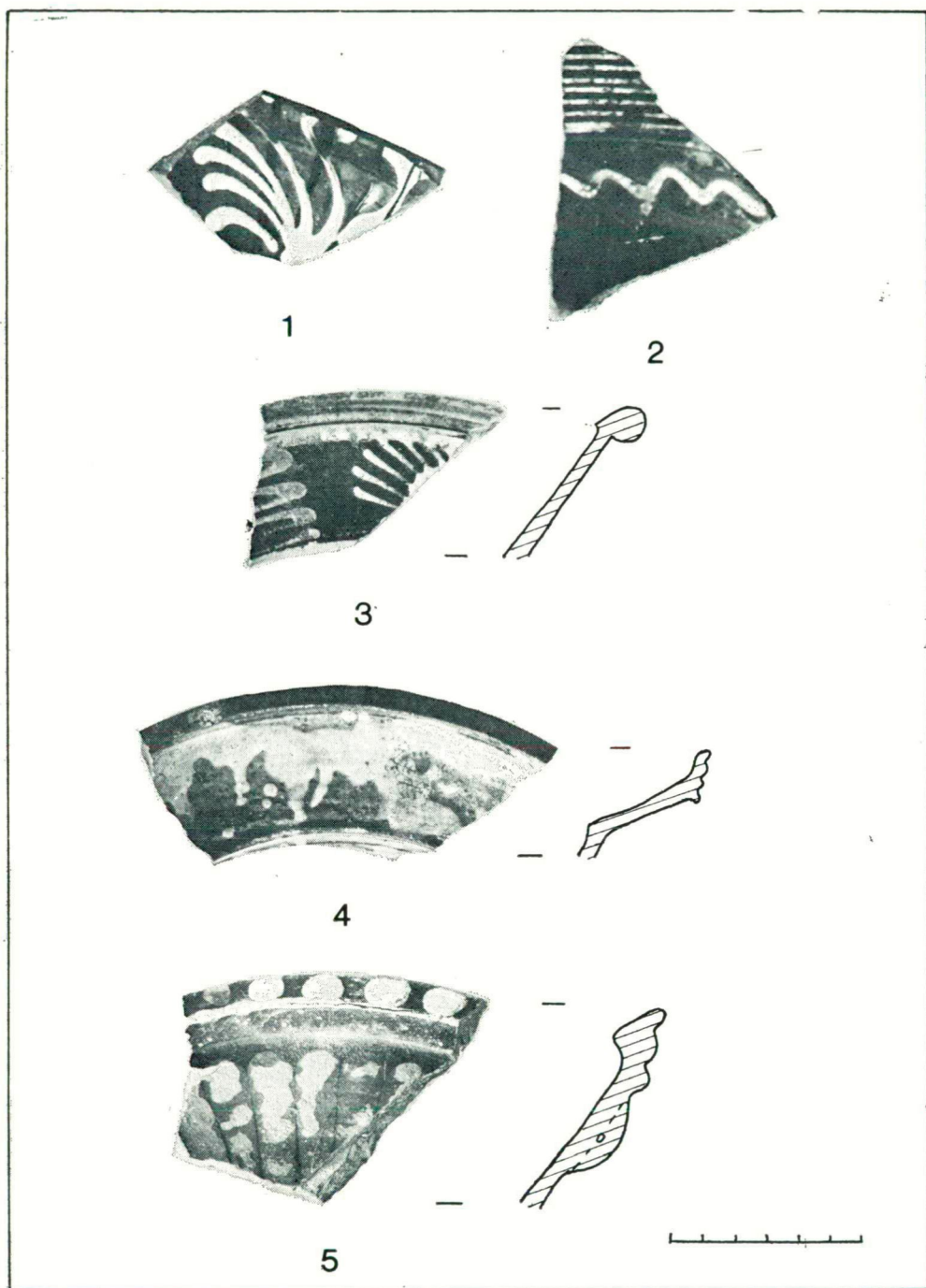
IX. tábla Hódmezővásárhely Taf. IX.

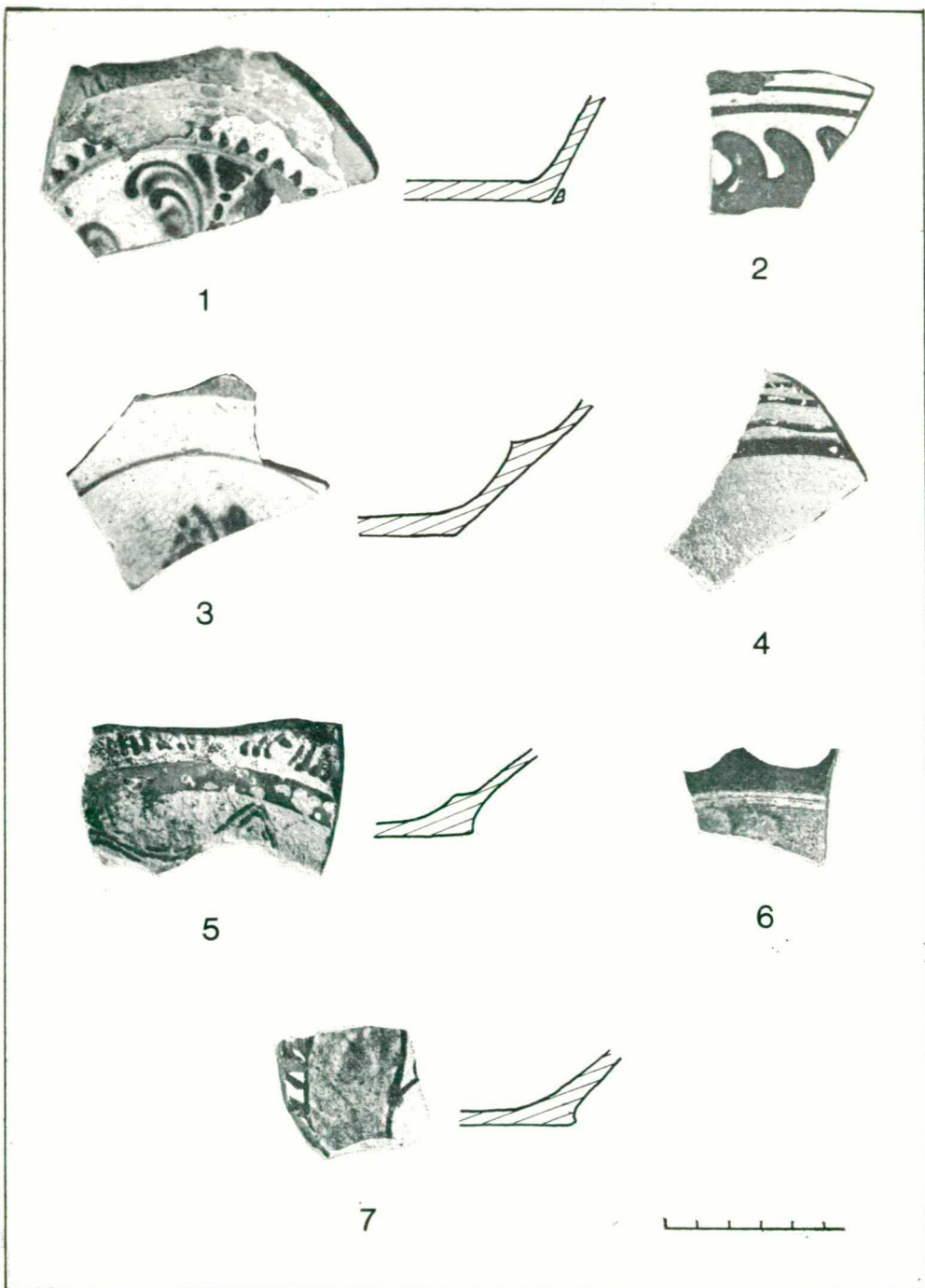
X. tábla Hódmezővásárhely Taf. X.

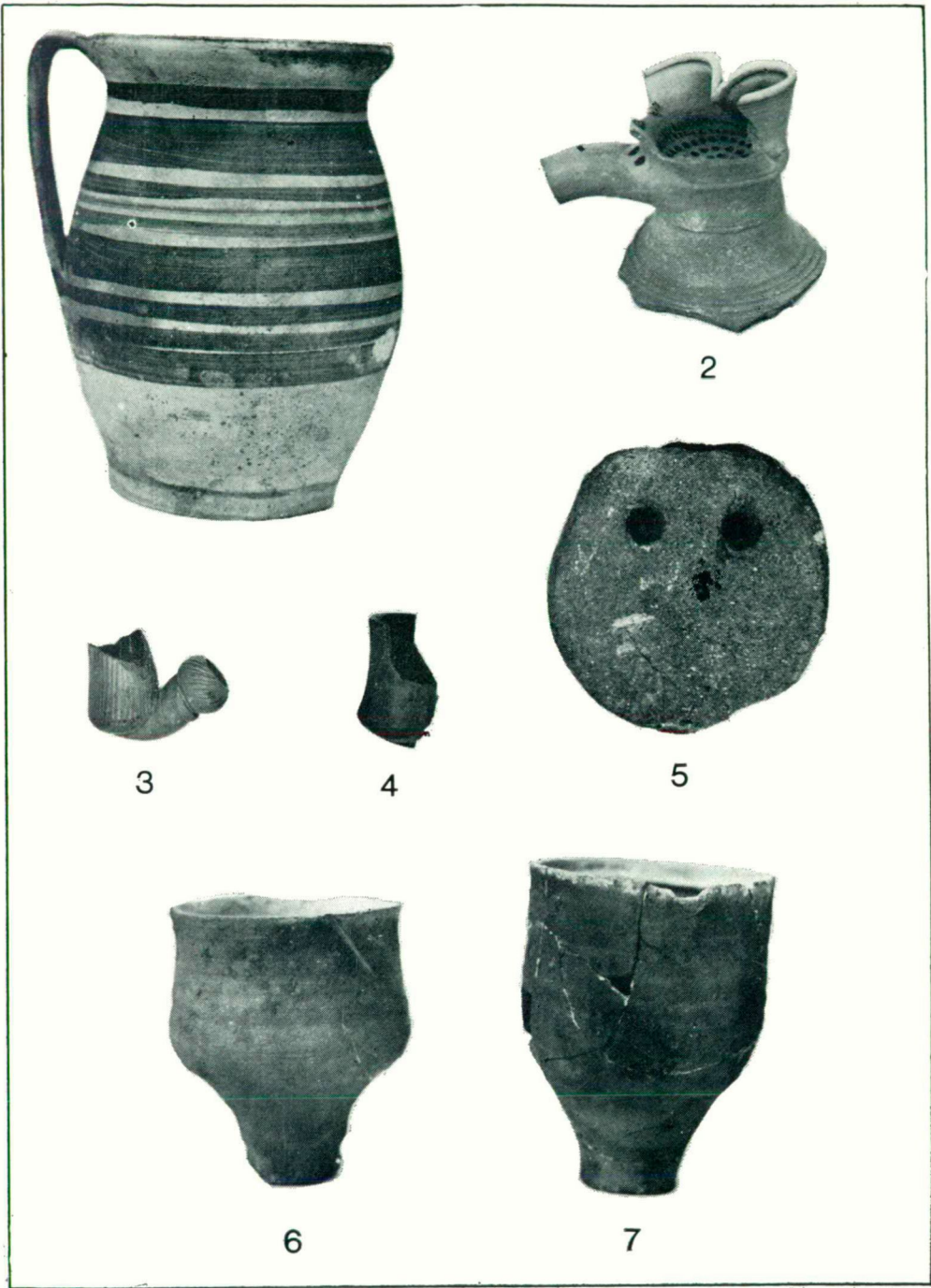
XI. tábla Hódmezővásárhely Taf. XI.

XII. tábla Hódmezővásárhely Taf. XII.

XIII. tábla Hódmezővásárhely Taf. XIII.

XIV. tábla Hódmezővásárhely Taf. XIV.